Olli Mäenpää
21.11.2018

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys tavaramerkkilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi sekä tavaramerkkioikeudesta tehdyn Singaporen sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 201/2018 vp)

Hakemuksen raukeamisen perustuslainmukaisuus

Yleisiä lähtökohtia

Perustuslakivaliokunta on muutaman kerran arvioinut hakemuksen raukeamista koskevia säännösehdotuksia. Arvioinnin lähtökohtana on yleensä ollut se, että oikeus saada perusteltu päätös kuuluu perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan hyvän hallinnon takeisiin, jotka turvataan lailla. Tuomioistuimella ja viranomaisella on siten velvollisuus tutkia sisällöllisesti ja ratkaista asian vireillepanijan omaa etua, oikeutta tai velvollisuutta koskeva asia, jos asia kuuluu sen toimivaltaan (ks. myös PeVL 10/2012, s. 5). Perustuslakivaliokunnan yleislinjauksena on nämä lähtökohdat huomioon ottaen se, että hakemuksen raukeaminen on perustuslain 21 §:n puitteissa mahdollinen, jos se perustuu hakijan omaan tahdonilmaisuun.

Lausunnossa PeVL 17/2001 vp perustuslakivaliokunta arvioi ehdotusta, jonka mukaan turvapaikkahakemuksen käsittely raukeaisi tilapäisen suojelun päätyttyä, jos hakija ei ulkomaalaisviraston tiedustelun perusteella ilmoita haluavansa turvapaikkahakemuksensa käsittelyä. Tällainen säännösehdotus ei valiokunnan arvion mukaan asiattomasti rajoita perustuslaissa turvattua oikeussuojaa, koska turvapaikan hakija voi itse vaikuttaa hakemuksensa käsittelyn raukeamiseen. Säännös oli valiokunnan mielestä kuitenkin muotoiltava hakijan oikeuksia ja oikeusturvaa enemmän korostavaksi esimerkiksi seuraavasti: "... jos hakija ulkomaalaisviraston häneltä sitä kirjallisesti tiedusteltua ilmoittaa, että hän ei halua turvapaikkahakemuksensa käsittelyä jatkettavan".

Lausunnossa 4/2004 vp (s. 8) perustuslakivaliokunta piti ongelmallisen sitä, että tilapäisen suojelun päätyttyä turvapaikkahakemuksen käsittely raukeaa, jollei hakija ulkomaalaisviraston tiedustelusta nimenomaan ilmoita haluavansa hakemuksen käsittelyä ja että valituskielto koskee tätä raukeamispäätöstä. Valiokunta katsoi, että valituskielto tulee oikeusturvan kannalta oleellisesti asianmukaisemmaksi, jos turvapaikkahakemuksen raukeaminen liitetään siihen, että hakija ilmoittaa luopuvansa hakemuksestaan.

Lausunnossa PeVL 54/2002 vp (s. 2) perustuslakivaliokunta arvioi säännösehdotusta, jonka mukaan hakemus raukeaa, jos viranomainen havaitsee "muun esteen" sen hyväksymiselle eikä hakija kehotuksesta huolimatta korjaa estettä. Ehdotus ei

perustuslakivaliokunnan arvion mukaan ollut hakijan oikeusturvan kannalta aivan asianmukainen, koska viranomaisen mahdollisesti havaitsema muu este voi koskea myös hakemuksen hyväksymisen oikeudellisia edellytyksiä. Hakemuksen raukeamisesta ei ehdotuksen mukaan tehty päätöstä eikä hakija voinut hakea muutosta siihen. Sääntelyä oli tämän vuoksi syytä täsmentää esimerkiksi niin, että hakemus voi raueta teknisluonteisen esteen takia.

Tavaramerkkilakiehdotuksen 21 §

Tavaramerkkilakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan tavaramerkkihakemus raukeaisi, jos hakija ei vastaisi Patentti- ja rekisterihallituksen kehotukseen korjata puute tai esittää lisäselvitys määräajassa. Rauenneen hakemuksen käsittely päättyisi kokonaan, mistä lähetettäisiin hakijalle ilmoitus. Sen sijaan hakijalle ei annettaisi erillistä perusteltua päätöstä raukeamisesta. Raukeamisilmoitus ei lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan olisi valituskelpoinen päätös. Hakijalla ei ehdotuksen mukaan olisi oikeutta saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi, miksi hakemus ei ole lakiehdotuksen 16-19 §:n edellytysten mukainen tai millä perusteella hakemukseen kohdistuu lakiehdotuksen 12-13 §:ssä määritelty hylkäysperuste.

Hakemuksen raukeamisen perusteena olisi se, että hakemuksen hyväksymisen oikeudelliset edellytykset eivät täyty. Hakemuksen raukeaminen ei ehdotuksen mukaan perustuisi hakijan omaan tahdonilmaisuun. Lakiehdotus on näiltä osin epäilemättä ongelmallinen perustuslain 21 §:n näkökulmasta, kun myös otetaan perustuslakivaliokunnan raukeamisseurausta koskevat linjaukset. On siten esitettävissä vahvoja perusteita sille, että ehdotetussa muodossaan esitystä ei voitaisi hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Mikäli tavaramerkkilakiehdotuksen 21 §:n 2 momenttiin sisältyviä säännösehdotuksia ei näiltä osin muutettaisi, olisi perusteltua pyytää asiasta perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ongelmalliset säännökset olisivat toisaalta verraten yksinkertaisesti saatettavissa perustuslain 21 §:n vaatimusten mukaisesti esimerkiksi seuraavasti:

> Lakiehdotuksen 21 §:n 2 mom.: Jollei hakija asetetun määräajan kuluessa anna lausuntoansa, esitä selvitystä tai korjaa puutteellisuutta, hakemus ***hylätään*** kehotetuilta osin. (poist.)

Hakemuksen hylkäävä päätös on hallintolainkäyttölain mukaan valituskelpoinen hallintopäätös, joten valituskelpoisuutta tai -oikeutta ei tarvitse erikseen säännellä.

Vaihtoehtoisesti olisi mahdollista säätää seuraavasti:

> Lakiehdotuksen 21 §:n 2 mom.: Jollei hakija asetetun määräajan kuluessa anna lausuntoansa, esitä selvitystä tai korjaa puutteellisuutta, hakemus raukeaa kehotetuilta osin, ***jos hakija Patentti- ja rekisterihallituksen häneltä sitä kirjallisesti tiedusteltua ilmoittaa, että hän ei halua hakemuksensa käsittelyä jatkettavan.*** (poist.)